

דרכי חז"ל במקרא - יהושע פרק א' מקורות

1 אסתר פרק א פסוק א

וְיָהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדָּוָן נָעַד פּוֹשׁ שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה :

2 תלמוד בבלי מסכת מגילה דף י עמוד ב

ויהי בימי אחשורוש. אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן: דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה: כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער. +אסתר א' + ויהי בימי אחשורוש - הוה המן, +רות א' + ויהי בימי שפט השפטים - הוה רעב, ...ויהי בימי אמרפל - עשו מלחמה. +יהושע ה' + ויהי בהיות יהושע ביריחו - וחרבו שלופה בידו. +יהושע ו' + ויהי ה' את יהושע - וימעלו בני ישראל. +שמואל א' א' + ויהי איש אחד מן הרמתים - כי את חנה אהב וה' סגר רחמה - והכתיב +ויקרא ט' + ויהי ביום השמיני, ותניא: אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ, ...והכתיב +בראשית כ"ט + ויהי כאשר ראה יעקב את רחל! והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד! והאיכא שני, והאיכא שלישי, והאיכא טובא! אמר רב אשי: כל ויהי - איכא הכי, ואיכא הכי. ויהי בימי אינו אלא לשון צער. חמשה ויהי בימי הוה: ויהי בימי אחשורוש, ויהי בימי שפט השפטים, ויהי בימי אמרפל, +ישעיהו ז' + ויהי בימי אחז, +ירמיהו א' + ויהי בימי יהויקים.

3 רש"י יהושע פרק א

(ב) משה עבדי מת - ואילו היה קיים בו הייתי חפץ ורבותינו דרשוהו על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה בא יהושע ושאל אמר לו הקדוש ברוך הוא משה עבדי מת והתורה על שמו נקראת לומר לך אי אפשר צא וטורדן במלחמה:

4 דברים פרק לד

(ה) וְנִמְתָּ שֵׁם מִשֶּׁה עֶבֶד יִקְנֶה בְּאֶרֶץ מִזֶּבֶעַל עַל פִּי יִקְנֶה:

(ו) וְיִקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִן בְּאֶרֶץ מִזֶּבֶעַל מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יִדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(ז) וּמִשֶּׁה בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא כָהֵתָה עֵינָיו וְלֹא נָס לַחַה:

(ח) וַיִּכְפּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשֶּׁה בְּעֶרְבַת מִזֶּבֶעַל שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ: מִי כָּכִי אֲבָל מִשֶּׁה:

5 במדבר פרק יב

(ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבַרִּי אִם יִהְיֶה נִבְיָאֲכֶם יִדְוֹד בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתַנְדַּע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ:

(ז) לֹא כֵן עֲבָדִי מִשֶּׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:

(ח) פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְחִידוֹת וּתְמִנָּת יִדְוֹד יִבִּיט וּמִדַּע לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעֲבָדִי בְּמִשֶּׁה:

6 רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ו

כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר פה אל פה אדבר בו, ונאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, ונאמר ותמונת ה' יביט כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ומשה רבינו אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי

הנבואה והוא עומד על עומדו שלם, כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכיון דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ובזה הבטיחו האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כולם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים.

7 תלמוד בבלי מסכת תענית דף ט עמוד א

מת משה - נסתלקו כולן, שנאמר + זכריה י"א + ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד. וכי בירח אחד מתו? והלא מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר! אלא: מלמד שנתבטלו שלש מתנות טובות שנתנו על ידן (פסק המן נסתלקו ענני הכבוד ובארה של מרים), ונסתלקו כולן בירח אחד.

8 מדרש תנחומא (בובר) פרשת ואתחנן סימן ו

וכיון שהשלים נפשו למיתה, פתח הקדוש ברוך הוא ואמר מי יקום לי עם מרעים (תהלים צד טז), ומי יעמוד להם לישראל בשעת כעסי, ומי יעמוד במלחמתו של בניי, ומי יעמוד ויבקש עליהם רחמים, בשעה שחוטאין לפני, באותה שעה בא מטטרון ונפל על פניו, אמר לפניו רבונו של עולם בחייו של משה שלך הוא, ובמותו שלך הוא, אי"ל הקדוש ברוך הוא אמשל לך משל, למה הדבר דומה, למלך שהיה לו בן, ובכל יום ויום היה כועס עליו אביו, ומבקש להורגו, שלא היה עומד בכבוד אביו, והיתה אמו מצלת אותו מידו, לימים מתה אמו, והיה המלך בוכה, אמרו לו עבדיו אדונינו המלך מפני מה אתה בוכה, אמר להם לא על אשתי לבד אני בוכה, אלא על בני, שהרבה פעמים כעסתי עליו, ובקשתי להרגו, והצילתו מידי, אף כך אמר הקדוש ברוך הוא למטטרון, לא על משה לבד אני בוכה, אלא עליו ועל ישראל, שהרי כמה פעמים הכעיסוני וכעסתי עליהם, ועמד בפרץ לפני.

9 ילקוט שמעוני יהושע רמז ד

ועתה קום עבור את הירדן הזה, אמר רבי יהודה, אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אי"ל לא בשמים היא...

אמר רב בשעה שנכנס משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע כל ספקות שיש לך לשאול שאל, אמר לו כלום הנחתיך והלכתי למקום חסר ציונים אחר, לא כך כתבת בי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, מיד תשש כחו של יהושע, ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספקות, בקשו כל ישראל להורגו, אי"ל הקדוש ברוך הוא לומר לך אי אפשר, לך טרוד אותם במלחמה, שנאמר קום עבור את הירדן, במתניתא תנא אלף ושבע מאות ספקות של גזרות שוות, ושל קלין וחמורין, ודקדוקי סופרים, נשתכחו בימי אבלו של משה, אי"ר אבהו אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז בפלפולו, שנאמר ויאמר כלב אשר יכה את קרית ספר ולכדה, וכתוב וילכדה עתניאל בן קנז:

10 ילקוט שמעוני משלי רמז תתקנט

משלי פרק כא

אוֹצֵר נְחָמֵד וְשֹׁמֵן בְּנֵה חֶכֶם וְכָסִיל אֲדָם יִבְלַעֲנֵי:

אוצר נחמד ושמן בנוה חכם, זה משה, וכסיל אדם יבלענו זה יהושע שלא היה בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל, ובשביל שהיה משרת משה זכה לירושתו שהיה מכבדו ופורס הסדין על הספסל ויושב תחת רגליו לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא איני מקפח שכרך ועליו נאמר נוצר תאנה יאכל פריה,

וגם לא ליודעים חן זה יהושע, אמר רבי אחוה בריה דרבי זירא שני דברים דבר יהושע בפני משה ולא נגמל חן בעיניו, ואלו הן אחד במינוי הזקנים, ואחד במעשה העגל, במינוי הזקנים דכתיב (במדבר י"א) אדני משה כלאם, אמר לו כלם והעבירם מן העולם, (שם / במדבר י"א) / ויאמר לו משה המקנא אתה לי, אמר לו יהושע בך אני מתקנא, הלואי בני כיוצא בך, הלואי כל ישראל כיוצא בך, (שם / במדבר י"א) / ומי יתן כל עם ה' נביאים וגו', ואחד בעגל שנאמר (שמות ל"ב) וישמע יהושע את קול העם ברעה, אמר לו משה יהושע אדם שעתיד להנהיג שררה על ששים רבוא אינו יודע להבחין בין קול לקול אין קול ענות גבורה, המד"א (שם / שמות / י"ז) וגבר ישראל, ואין קול ענות חלושה, המד"א ויחלש יהושע, קול ענות אנכי שומע, א"ר אסי קול קילוס של עבודת כוכבים אנא שמיע.

12 שמות פרק יז

(ט) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בנדי:

(י) ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן נחור עלו ראש הגבעה:

(יא) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק:

13 (10) מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - פרשת פינחס

כיון שירשו בנות צלפחד את אביהן, אמ' משה הרי שעה שאתבע צרכי, אם הבנות יורשות כבוד אביהן דין הוא שירשו בני את כבודי. א"ל הבי"ה למשה נוצר תאנה יאכל פריה, בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע ששמשך דין הוא שישמש את ישר' שאינו מאבד את שכרו.

14 במדבר פרק כז

(יח) ויאמר יקנך אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו:

(יט) והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצנייתה אתו לעיניהם:

(כ) ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל צדת בני ישראל:

(כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האוירים לפני יקנך על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה:

(כב) ויעש משה כאשר צנה יקנך אתו וישח את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה:

(כג) ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יקנך ביד משה: פ

15 במדבר רבה פרשה כא ד"ה טו ד"א יפקד

איש אשר רוח בו לפי שאמר אלהי הרוחות שאתה מכיר רוח כל אחד ואחד מכל בריה ותמנה אדם שידע להלוך עם כל אחד ואחד מהם לפי דעתו

16 מדרש תנחומא פרשת פינחס סימן יא

וסמכת את ידך עליו כמדליק נר מנר ונתת מהודך כמערה מכלי אל כלי, מה שאמרתי לך ולא תסוב נחלה ממטה למטה (במדבר לו) אחר הכבוד הזה אינו זו מבית אביך שאף יהושע שיעמוד תחתך לפני אלעזר הכהן יעמוד

17 מדרש תנחומא פרשת ואתחנן סימן ו

וכן מנהגו של עולם דור דור ודורשיו דור דור ופרנסיו דור דור ומנהיגיו עד עכשיו היה חלקך לשרת לפני ועכשיו אבד חלקך והגיע שעה של יהושע תלמידך לשרת, אמר לפניו רבנו אם מפני יהושע אני מת אלך ואהיה לו תלמיד א"ל אם אתה רוצה לעשות כך לך עשה עמד משה והשכים לפתחו של יהושע היה יהושע יושב ודורש ועמד משה וכפף קומתו והניח ידו על פיו ונתעלמו עיניו של יהושע ולא ראה אותו כדי שיצטער וישלים עצמו למיתה והלכו ישראל אצל משה לפתחו ללמוד תורה ושאלו ואמרו משה רבינו היכן הוא, אמרו להם השכים והלך לפתחו של יהושע, הלכו ומצאוהו בפתחו של יהושע, והיה יהושע יושב ומשה עומד, אמרו לו ליהושע מה עלתה על לבך שמשה רבינו עומד ואתה יושב, כיון שתלה עיניו וראהו מיד קרע בגדיו וצעק ובכה ואמר רבי רבי אבי אבי ואדוני, אמרו ישראל למשה משה רבינו למדנו תורה, אמר להם אין לי רשות, אמרו לו אין אנו מניחין אותך, יצתה בת קול ואמרה להם למדו מיהושע וקבלו עליכם לישב וללמוד מיהושע, ישב יהושע בראש ומשה בימינו ובני אהרן משמאלו, והיה יהושע יושב ודורש בפני משה, אומר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בשעה שאמר יהושע ברוך אשר בחר בצדיקים נטלו מסורת חכמה ממשה ונתנו ליהושע ולא היה יודע משה מה היה יהושע דורש, אחר שעמדו ישראל משיבה אמרו למשה סתם לנו את התורה, אמר להם איני יודע מה אשיב לכם, והיה משה רבינו נכשל ונפל, באותה שעה אמר משה רבון העולמים עד עכשיו בקשתי חיים ועכשיו הרי נפשי נתונה לך

18 "ונתת מהודך"

תהלים פרק כא

(א) לְמִנְצַחַת מְזִמּוֹר לְדָוִד :

(ב) דָּוִד בְּעֵצַת יִשְׁמַח מְלֶכֶת וּבִישׁוּעַתְּךָ מֶה <יגיל> יָגֵל מֵאֵד :

(ג) תֵּצֵאת לְבֹב נְתִתָּה לּוֹ וְאַרְכָּשֶׁת שְׁפָתַי בִּל מְנַעַת סָלָה :

(ד) כִּי תִקְדָּמֶנּוּ בְּרִכּוֹת טוֹב תְּשִׁית לְרֵאשׁוֹ עֲטָרַת פֶּזֶז :

(ה) חַיִּים שְׂאֵל מִמֶּנֶךָ נְתִתָּה לּוֹ אֲנִי יָמִים עוֹלָם וְעַד :

(ו) גְּדוֹל כְּבוֹדוֹ בִישׁוּעַתְּךָ הוֹד נְהַדֵּר תְּשִׁינָה עָלָיו :

(ז) כִּי תְשִׁיתֵהוּ בְּרִכּוֹת לְעַד תִּחַדְּהוּ בְשִׁמְחָה אֶת פְּנֵיךָ :

(ח) כִּי הִמְלִיךְ בְּטֶחַם בִּידְוִד וּבְחֶסֶד עָלָיו בַּל מוֹט :

20 רש"י יהושע פרק א

(ו) חזק ואמץ - בדרך ארץ כמה שהוא אומר כי אתה תנחיל :

(ז) רק חזק ואמץ מאד - בתורה כמו שהוא אוי לשמור ולעשות ככל התורה :

תשכיל - תצליח :

(ט) הלוא צויתך חזק ואמץ - במלחמה כמ"ש אל תערוץ ואל תחת והיכן צוהו בימי משה שנא' ויצו את יהושע בן נון וגו' :

21 יהושע פרק כד

(כט) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן עֶבֶד יְקֻזָּק בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנָיִם :